Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 31 Cdo 814/2010, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.814.2010.1

Číslo: 93/2011

Právní věta:

Závaznost schváleného transformačního projektu pro oprávněné osoby a orgány družstva (§ 2 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů), nevylučuje soudní přezkum, zda kriteria pro výpočet majetkových podílů určená v části třetí a čtvrté zákona č. 42/1992 Sb. nebyla do schváleného transformačního projektu převzata chybně.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.02.2011

Spisová značka: 31 Cdo 814/2010

Číslo rozhodnutí: 93

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Družstvo, Transformace družstev

Předpisy: § 2 odst. 2 předpisu č. 42/1992Sb.
§ 9 odst. 5 písm. g) předpisu č. 42/1992Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 17. 12. 2008 K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem na základě žaloby podané R. Z. a směřující vůči žalovanému správci konkursní podstaty úpadce Zemědělského družstva L. v likvidaci, určil, že pohledávka žalobkyně ve výši 347 815 Kč z titulu transformačního nároku, přihlášená do konkursu vedeného na majetek úpadce u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. K 52/1995, je po právu a zařazuje se do druhé třídy k uspokojení bez práva na oddělené uspokojení (bod I. výroku). Dále žalobu zamítl co do požadavku na určení pravosti téže pohledávky ohledně částky 1 794 230 Kč (bod II. výroku) a rozhodl o nákladech státu (body III. a IV. výroku) a o nákladech řízení (bod V. výroku).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

> *1) Žalobkyně je oprávněnou osobou ve smyslu § 14 písm. b) zákona č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, které pozdější úpadce*

neuhradil ničeho na další podíl z transformace družstva dle § 13 odst. 2 uvedeného zákona, na zemědělskou půdu o výměře 4,25 ha a ornou půdu o výměře 1,43 ha.

2) Usnesením ze dne 11. 5. 1995 prohlásil Krajský soud v Ústí nad Labem konkurs na majetek úpadce a správcem jeho konkursní podstaty ustanovil žalovaného.

3) Žalobkyně přihlásila pohledávku, jež je předmětem sporu, do konkursu vedeného na majetek úpadce, kde ji správce konkursní podstaty úpadce popřel co do právního důvodu i co do výše.

4) Podle revizního znaleckého posudku znaleckého ústavu (Znalecké a oceňovací kanceláře, s. r. o.) činí celková výše dalšího nároku z transformace u žalobkyně částku 347 815 Kč (z toho připadá 217 385 Kč na výměru půdy a 130 430 Kč na ostatní majetek).

Soud následně uzavřel, že mezi účastníky řízení byla spornou toliko výše podílu z transformace, kterou určil podle revizního znaleckého posudku znaleckého ústavu, odmítaje předešlý (revizi znaleckého ústavu podrobený) znalecký posudek Ing. Z. M. jako „nesmyslný a nepravdivý“. Nepřisvědčil ani námitce žalobkyně, že při výpočtu transformačního podílu je třeba vycházet pouze z výměry půdy oprávněných osob, které samostatně hospodaří, a nikoliv z veškeré půdy družstva.

Dovodil dále, že právo oprávněné osoby, která splňuje podmínky uvedené v § 13 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb. a která se nestala členem transformovaného družstva, na vydání majetkového podílu není podmíněno dokončením transformace zemědělského družstva (odkazuje potud na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1308/96 /jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 48/1999 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 48/1999“/).

K odvolání žalobkyně (jež směřovalo proti zamítavému výroku o věci samé a proti závislým výrokům o nákladech řízení) V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 18. 6. 2009 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku o věci samé; v napadených výrocích o nákladech řízení potvrdil body III. a V. rozsudku a změnil bod IV. rozsudku (první výrok). Dále rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud uvedl, že soud prvního stupně dostatečně zjistil skutkový stav, provedl veškeré potřebné důkazy a vyvodil z nich správné právní závěry.

Zdůraznil přitom, že valnou hromadou pozdějšího úpadce schválený transformační projekt je pro oprávněné osoby (včetně žalobkyně) a pro orgány družstva závazný. K tomu dodal (odkazuje na „rozsudek“ Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1334/2005 /správně jde o usnesení ze dne 1. 2. 2006, zrušené ovšem nálezem Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2007, sp. zn. I. ÚS 267/06, uveřejněným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 45, ročníku 2007, části I., pod pořadovým číslem 60), že oprávněná osoba se může domáhat soudní ochrany (jen) vypočte-li družstvo na základě kritérií uvedených v transformačním projektu majetkový podíl v nesprávné výši.

Na tomto základě dále přitakal postupu soudu prvního stupně, vyšel-li při stanovení výše vypořádacího podílu ze znaleckého posudku znaleckého ústavu. Znalecký ústav – pokračoval odvolací soud – vycházel při stanovení výše vypořádacího podílu z transformačního projektu schváleného 31. 12. 1992, který obsahoval všechny náležitosti stanovené zákonem č. 42/1992 Sb. Znalecký ústav postupoval podle všech kritérií stanovených ve schváleném transformačním projektu a vypořádal se se zadáním soudu i s předchozím znaleckým posudkem Ing. Z. M.

Žalobkyně nenapadá správnost výše vypořádacího podílu stanoveného podle schváleného transformačního projektu, nýbrž transformační projekt jako takový, namítajíc, že v něm stanovená a oprávněnými osobami schválená kritéria pro výpočet vypořádacích podílů jsou nesprávná. Soud však není oprávněn v tomto řízení přezkoumávat věcnou správnost schváleného transformačního projektu

a stanovit výši vypořádacího podílu na základě jiných kritérií, než která byla uvedena ve schváleném transformačním projektu, uzavřel odvolací soud.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolatelka dovolání, jež má za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítajíc, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odst. 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odst. 2 písm. b/) a požadujíc, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolatelka v určení výše vypořádacího podílu. Napadené rozhodnutí je podle ní též v rozporu s Listinou základních práv a svobod.

V mezích podaného dovolání pak dovolatelka po rekapitulaci předchozích fází uplatňování nároku setrvává na argumentu, že transformační projekt byl vypracován v rozporu se zákonem. Při stanovení výpočtu majetkových podílů totiž nesprávně vycházel z půdy „tzv. státní", tj. z 1515,3305 ha (str. 11 projektu), ačkoliv podle zákona musel vycházet pouze z půdy osob oprávněných dle ustanovení § 14 písm. b) zákona č. 42/1992 Sb. a nevypořádal se s faktem, které osoby jsou podle zákona skutečně osobami oprávněnými. Již takto vypočtené majetkové podíly byly tedy nesprávné, míní dovolatelka.

Oběma soudům dovolatelka dále vytýká, že nevyhověly jejímu návrhu na vypracování třetího znaleckého posudku. Usuzuje přitom, že žádný z posudků se nevypořádal s tím, kolik osob bylo ve skutečnosti oprávněných dle zákona č. 42/1992 Sb. a z jaké skutečné výměry půdy se měl majetkový podíl počítat. Z podstaty zákona č. 42/1992 Sb. a z ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, upravujících otázku družstev, je podle dovolatelky nepochybné, že výměr „státní" půdy neměl být brán v úvahu při stanovení výše majetkového podílu dovolatelky. Dovolatelka je přesvědčena, že tím bylo porušeno i její právo na spravedlivý proces a rozhodnutí soudu je též v rozporu s dobrými mravy.

Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, když se ztotožňuje s právními závěry soudů nižších stupňů.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007). Srov. k tomu též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, jenž je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu a jenž byl při jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, jež se konalo 12. 1. 2011, schválen k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při posouzení otázky, zda schválený transformační projekt je pro oprávněné osoby (včetně žalobkyně) a pro orgány družstva závazný, k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 1998, sp. zn. 2 Cdon 777/97, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročníku 1999, pod číslem 1, dále v rozsudcích Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 24 Cdo 818/98, ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo

40/2005 a ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 521/2005, a v usneseních Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2006, sp. zn. 26 Cdo 949/2006 a ze dne 19. 12. 2006, sp. zn. 26 Cdo 423/2006 (ta z označených rozhodnutí, jež byla vydána po roce 2000, jsou veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Proto rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro posouzení otázky, zda schválený transformační projekt je pro oprávněné osoby a pro orgány družstva závazný, maje za to, že potud je namístě, aby přehodnotil svou dosavadní judikaturu.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle § 2 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb. schválený transformační projekt je pro oprávněné osoby a orgány družstva závazný. V této podobě (pro věc rozhodné) platilo citované ustanovení od přijetí uvedeného zákona a později změn nedoznalo.

V rozhodovací praxi Nejvyššího soudu nebyl dosud zaznamenán odklon od závěru obsaženého ve výše označeném rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 777/97, podle kterého je schválený transformační projekt pro oprávněné osoby a orgány družstva závazný v částech, které byly schváleny valnou hromadou oprávněných osob (§ 2 odst. 2 a § 10 zákona č. 42/1992 Sb.). To dokumentují všechna rozhodnutí označená výše v souvislosti s postoupením věci velkému senátu. V posledně označeném rozhodnutí Nejvyšší soud rovněž vysvětlil, že závazná (po schválení transformačního projektu) jsou zejména kriteria pro výpočet majetkových podílů (§ 9 odst. 5 písm. g/ zákona č. 42/1992 Sb.), kdežto samotný výpočet majetkového podílu podle § 9 odst. 7 tohoto zákona má pouze pořádkovou povahu.

Nicméně právě rozhodnutí, o které týž úsudek opřel odvolací soud (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1334/2005), bylo (jak rovněž zmíněno výše) odklizeno nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 267/06, v němž byl o zkoumané otázce přijat závěr zčásti jiný. Ústavní soud se v tomto nálezu přihlásil k závěru, který k výkladu § 2 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb. přijal v usnesení z 28. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 250/96, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 10, ročníku 1998, části II., pod pořadovým číslem 35 a podle kterého se obsah označeného ustanovení o závaznosti schváleného transformačního projektu „pochopitelně uplatní jen za předpokladu, že tento projekt není v rozporu s platným právem“, přičemž „přezkoumání daných okolností plně spadá do pravomoci obecných soudů“.

Takto pojatý výklad § 2 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb. vytyčuje meze soudního přezkumu schváleného transformačního přezkumu šířeji, než dosavadní judikatura Nejvyššího soudu, neboť otázka rozporu

schváleného transformačního projektu „s platným právem“ může zahrnovat i potřebu přezkoumání zákonnosti kriterií pro výpočet majetkových podílů (srov. § 9 odst. 5 písm. g/ zákona č. 42/1992 Sb. ve znění, jež od přijetí zákona rovněž nebylo měněno).

Při respektu k výše citované judikatuře Ústavního soudu i Nejvyšší soud uzavírá (čímž mění, respektive doplňuje, závěry, z nichž dosud vycházela jeho rozhodovací praxe ve výše označených rozhodnutích), že není vyloučen soudní přezkum schváleného transformačního projektu co do v něm vymezených kriterií pro výpočet majetkových podílů (§ 9 odst. 5 písm. g/ zákona č. 42/1992 Sb.), jestliže tato kritéria (určená závazně v části třetí a čtvrté zákona č. 42/1992 Sb.) byla do posléze schváleného transformačního projektu převzata chybně.

Právě tuto výhradu dovolatelka v řízení před soudy nižších stupňů a následně i v dovolacím řízení uplatnila (prostřednictvím argumentu, že při výpočtu transformačního podílu je třeba vycházet pouze z výměry půdy oprávněných osob, které samostatně hospodaří, a nikoliv z veškeré půdy družstva). K jejímu vypořádání pak ve světle výše řečeného nestačí poukaz odvolacího soudu na závaznost schváleného transformačního projektu ve smyslu § 2 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb.

Napadené rozhodnutí tudíž ve světle výše uvedeného závěru, jenž je na podkladě judikatury Ústavního soudu rozšířením (změnou) dosud (Nejvyšším soudem) zastávaného názoru na meze soudního přezkumu schváleného transformačního projektu, neobstojí.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (včetně závislých výroků o nákladech řízení) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí neobstálo již v rovině právního posouzení věci, pokládal Nejvyšší soud za nadbytečné zabývat se i tím, zda je dán dovolací důvod ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.

Úkolem odvolacího soudu v další fázi řízení bude vypořádat se s otázkou, zda dovolatelkou zpochybněné kriterium pro výpočet majetkových podílů, tak jak bylo převzato do schváleného transformačního projektu pozdějšího úpadce, je v souladu se závazným vymezením daného kriteria v zákoně č. 42/1992 Sb.

Vyjde-li na základě tohoto zkoumání případně najevo, že schválený transformační projekt v tomto ohledu není v souladu s platným právem, bude úkolem odvolacího soudu dále určit, jakou povahu má případný nárok dovolatelky vzešlý z tohoto porušení zákona (stěží lze uvažovat o nároku na doplacení „majetkového podílu z transformace“, neboť k tomu by pak chyběl zákonným způsobem sestavený a následně schválený transformační projekt).